

kiszabás, mind pedig annak lerovása az emberformálás, -nevelés ügyét szolgálja, oly módon, hogy a törvénszegőket, az állami élet és az együttélési normák ellen vétőket a forradalmi humanizmus szellemében fogant, demokratikus eszközökkel visszanyerje, és lehetőleg teljes emberként visszaadja a társadalomnak.

Ha valahol, hát a törvénykezésben és az igazságszolgáltatásban vitathatatlanul perdöntő a mennyiség és a minőség meghatározott viszonyának szem előtt tartása. A kérdés persze az, hogy nem bizonyul-e ez a mérték formálisnak. Nos, a konferencia meghirdette új koncepció — amelynek kidolgozásából pártunk főttkára döntő szerepet vállalt — többek közt éppen ezt a formális keretet kívánja meghaladni, mindenekelőtt azáltal, hogy a rendszerünk lényegéből szervesen fakadó mércét, a forradalmi humanizmus mértékét emeli vezérelvvé. Mértékfunkciójából következik az az alapelv, amely igazságszolgáltatásunk szocialista-humanista lényegére világít rá: egyfelől senki se vonhassa ki magát a munkaközösség, a társadalom, az állam iránti felelősség alól, tehát senki ne maradhasson büntetlenül, ha megsértette a törvényeket és a társadalmi együttélés szabályait; másfelől viszont senkit se szankcionáljanak vagy büntessenek igazságtalanul. A mértékké emelt forradalmi humanizmus elvéből következik továbbá a nem formális, de tartalmi differenciálás követelménye, amely nem pusztán a törvénszegés, a kihágás súlyossági fokát tartja szem előtt, hanem a vétkező életkorát, társadalmi tapasztalatát is. Minőségi elhatárolást javasolt a konferencia a közigazgatási úton szankcionálandó fegyelmi vétségek, egyrészt, és az erre hivatott állami szervek által büntetendő törvénsértések és büntettek között, másrészt.

A forradalmi humanizmus elve lényege szerint *belső mértéket* tétel, vagyis olyat, amely szocialista gyakorlatunk számára egyszersmind önmeghatározás, önértékelés is. Ha ezt a követelményt szem előtt tartjuk, rá kell jönnünk, hogy a törvénykezési és igazságszolgáltatási rendszerünkre vonatkozó minőségi módosítások nem egyszerűen a megtévedt, a törvényt és az együttélés normáit megszegő elemek társadalmi visszanyerésének eszközüvé avatják a *nevelést*, de túl ezen, minőségileg új funkciót kölcsönöznek neki: a munkaközösségek politikai, jogi önformálódásának mélyesen demokratikus és humanista funkcióját. Azt az új státust, amelyet ezek a közösségek az új módon felfogott igazságszolgáltatási rendszer révén kapnak, hogy tudniillik bizonyos — korábban bűnvádi eljárást követelő — ügyekben maguk ítélik meg, maguk szabják ki a büntetést és felelnek a szankciók megfelelő alkalmazásáért és végrehajtásáért, mindezt nem szabad pusztán formálisan felfogni és értékelni. Ahhoz, hogy ennek az új funkciónak valóban eleget tehessenek, maguknak is *minőségi változáson* kell átmenniük — ha szabad így mondani —, meg kell haladniuk hagyományos önmagukat. Nem is egyszerűen csak arról van szó, hogy ennek az új hivatásnak a betöltése politikai és jogi érettséget követel. A probléma valódi lényege a minőségileg új értelemben vett közösséggé formálódás. Új funkciójának gyakorlásában a munkaközösség a törvényes keretek, a fegyelmi szabályok, az emberi együttélési normák megszegésének konkrét eseteivel szembeállítja magát, azok felett ítélik meg, azok helyreigazításáért vállal felelősséget. Ebben a mélyesen *demokratikus, humanista* gyakorlatban magamagának kell a tudatos önfegyelmzés, a közvetlenül demokratikus önszervezés, a szocialista erkölcs elvei és normái jegyében megújuló, emberi létmód meggyöző példájává nőnie. Hiszen csak annyiban emelkedhet a törvényt, az együttélési normát megszegők társadalmi visszanyerésére hivatott közösség magaslatára, ha ő maga nem termel már „magatartásselejtet”, ha ő maga valóban a kommunista munka és lét mértéke szerint képes minőségét meghatározni.

VASILE ZAHARIA

Az intenzív gazdasági növekedés

A gazdasági növekedés problémái a világ valamennyi országában különös figyelmet keltenek, ami természetesen is, ha tekintetbe vesszük, hogy jórészt e növekedés mértékétől függ az egész társadalom fejlődése. A közgazdasági irodalom sokat foglalkozik a kérdéssel, de nincs egyetértés a szakértők között: már maga a növekedés fogalma is vitatott, ugyanúgy a növekedés tényezőinek meghatározása, valamint e tényezőket optimálisan mozgósító fejlesztési stratégia kidolgozásának módja

is. Így például a szakmunkák nagy része a gazdasági növekedés fogalmát azonosítja az össztársadalmi termék gyarapodásával, a nemzeti jövedelemmel vagy egyszerűen az egy főre jutó termeléssel. S. Kuznets amerikai közgazdász például így vélekedik: „A nemzetek gazdasági növekedését én azonosnak tekintem az egy főre vagy az egy munkásra jutó termelés folyamatos növekedésével, ami a legtöbb esetben együtt jár a lakosság szaporulatával és általában a gyors szerkezeti változásokkal.”

A hazai gazdasági szakirodalom szerzőinek többsége a gazdasági növekedést szintén a társadalmi termék és a nemzeti jövedelem gyarapodásának tekinti. Nem állítjuk, hogy ez a meghatározás hibás, de úgy véljük, elégtelen.

A pártdokumentumokban megtaláljuk a gazdasági növekedés árnyalt elemzésű, alkotó jellegű, tudományosan okadatolt meghatározását. Így például a XI. kongresszus határozataiban — pártunk főtitkára koncepciójának megfelelően — a gazdasági növekedés fogalma sokkal átfogóbban, gazdagabb tartalommal és jelentéssel szerepel. A pártdokumentumok a társadalmi termék és a nemzeti jövedelem mellett a lakosság reáljövedelme fokozódásának dinamikáját, ütemét is a növekedési folyamat elválaszthatatlan részének tekintik. Amennyiben ugyanis a gazdasági növekedést csupán a társadalmi termék és a nemzeti jövedelem növekedésére korlátozzuk, gátoljuk annak megértését, hogy a szocializmusban eme növekedés közvetlen célja az életszínvonal emelése. A társadalmi termék és a nemzeti jövedelem növelésének ez a végcélja közvetlenül tükröződik a reáljövedelmek emelkedésének dinamikájában. Ha tekintetbe vesszük, mi a termelés végső célja a szocializmusban, helyénvaló, hogy a gazdasági növekedés más mutatószámai mellett alkalmazzuk az egy főre jutó reáljövedelemre vonatkozókat is; ily módon ugyanis fölmérhető a gazdasági növekedés, valamint az életszínvonal emelkedésének üteme közt fönnálló valós kapcsolat. Ezen az alapon a gazdasági növekedést olyan folyamatnak tekinthetjük, amely gyarapítja a társadalmi terméket és a nemzeti jövedelmet, s mindez a lakosság reáljövedelmének fokozódásában nyilvánul meg.

A marxizmus elméleti építményének gazdagításához pártunk többek között azzal is hozzájárult, hogy részletesen kidolgozta és megalapozta a hangsúlyozottan gyors gazdasági növekedés szükségességének elvét, rámutatva, hogy ez elengedhetlen feltétele a meglévő gazdasági különbségek kiegyenlítésének és a termelőerők azonos mértékű fejlődésének. Ebben a vonatkozásban rá kell mutatnunk a tényre, hogy a román gazdaság fejlődésének gyors üteme nem holmi konjunktúrajelenség, hanem a népi hatalom éveiben elért fejlődésünk jellemző vonásává lett. Összevetés végett rámutatunk, hogy az elmúlt másfél évtizedben, azaz 1960—1975 között néhány szocialista állam a következő mértékben növelte egy főre jutó nemzeti jövedelmét: Románia 63, Bulgária 42, Csehszlovákia 27, a Német Demokratikus Köztársaság 32, Lengyelország 52, Magyarország 32, a Szovjetunió 26%-kal.

A gyakorlat bizonyítja: ahhoz, hogy lényeges módosulást érzünk el az ország gazdasági növekedésének ütemében, hosszabb időre biztosítani kell azokat a tényezőket, amelyek lehetővé teszik mind a nemzeti összjövedelem, mind az egy főre jutó nemzeti jövedelem gyarapodási ütemének fölgyorsulását. A következő táblázat adatai világosan tükrözik, hogy a nemzeti jövedelem fokozása révén hogyan hoztuk be lemaradásunkat néhány fejlettebb államhoz viszonyítva — gyors fejlődési ütemünknek köszönhetően:

	Egy főre jutó nyeresztermék (dollár)		Évi növekedés (%)	Romániához viszonyított eltérés	
	1960	1974		1960	1974
Románia	329	1100	8,3	1,00	1,00
USA	3728	6670	2,9	11,33	6,06
Svájc	2713	7870	3,0	8,25	7,15
Svédország	2874	7240	3,2	8,74	6,58
Kanada	2747	6190	3,7	8,35	5,63
NSZK	2154	6260	3,7	6,55	5,69
Franciaország	2049	5440	4,4	6,23	4,95
Japán	776	4070	8,8	2,23	3,70
NDK	1335	3950	3,1	4,06	3,59
Csehszlovákia	1409	3330	2,4	4,28	3,03
Lengyelország	773	2510	4,0	2,35	2,28
Szovjetunió	746	2380	3,8	2,27	2,16
Magyarország	691	2180	3,2	2,10	1,98
Bulgária	375	1780	4,5	1,14	1,62

A sokoldalúan fejlett szocialista társadalom létrehozásának időszakában elért fejlődésünk gyors irama lehetővé teszi hazánk számára, hogy meghaladjuk a fejlődő állam szintjét, és belépünk a közepes fejlettségű termelőerőkkel rendelkező országok sorába.

Kétségtelen, hogy a világ államainak jövőbeli gazdasági fejlődése s ennek alapján a nemzeti jövedelem növekedése folytán köztük kialakult sorrend több tényezőtől függ, olyanoktól is, amelyek fékezően hatnak. Napjainkban például a nyersanyagforrások problematikáját másképpen kell megítélni, mint néhány évvel ezelőtt. A nyersanyagok hozzáférhetősége fokozott mértékben kihat az egyes államok gazdaságának fejlődési ütemére, különösen abban a tekintetben, hogy anyagszükségleteket milyen arányban fedezik behozatal útján. A nyersanyagok világgiaici árának mai növekedése például olyan tényező, amely a legkülönbözőbb módon befolyásolja az államok gazdasági fejlődését.

Számunkra különösen fontos kérdés, hogy milyen mértékben aknázzuk ki a gyors növekedést biztosító összes tényezőket. Ismeretes, hogy ezeket két csoportba oszthatjuk: *extenzív* (újabb munkaerő és eszközök bevonása a termelésbe) és *intenzív* tényezőkre (a munkaerő és a termelőeszközök hatékonyságának fokozása). Nálunk egy hosszú időszakban — beleértve a szocialista építés első két évtizedét — a gazdasági növekedést elsősorban extenzív tényezők segítségével értük el. Gazdasági fejlődésünk jelenlegi időszakában viszont egyre inkább az intenzív fejlesztés tényezőit vesszük igénybe, oly módon, hogy a tudomány és a technológia csúcsteljesítményeit széleskörűen alkalmazzuk a nemzetgazdaság valamennyi ágában. Ebben az értelemben hangsúlyozta Nicolae Ceaușescu elvtárs a tavaly decemberben tartott pártkonferencián előterjesztett jelentésében, hogy az előttünk álló időszakban lényegbevágó változást kell elérnünk a gazdasági növekedés felfogása, értelmezése terén, s a hangsúlyt hovatovább a gazdasági tevékenység egészenek minőségére, a hatékonyságra, a termelékenység növekedésére kell tennünk, oly módon, hogy a tervek mennyiségi teljesítése mellett mindinkább előtérbe kerüljön a minőség kérdése, a tudományos-műszaki forradalom vívmányainak széles körű alkalmazása alapján. „Itt az ideje — mondotta pártunk főtítkára, aki e fordulat ösztönzője —, hogy a mennyiséget új minőséggé változtassuk!” Ilyen megközelítésben érdemes rámutatni arra, hogy pártunknak ebben az elvi irányulásában fokozott mértékben kidomborodik a cél: társadalmi-gazdasági életünk minden tekintetben vegye föl a sokoldalúan fejlett szocializmus minőségi jegyeit, s nemzetgazdaságunkra a magas fokú igényesség, az állandó tökéletesedésre törekvés legyen jellemző.

Nemzetgazdaságunk gyors növekedési ütemét nem csupán a magas főlhalmozási ráta biztosítja, hanem egész nemzeti fejlesztési alapunk kiaknázásának magas hatékonysága is. E helyütt rá kell mutatnunk arra, hogy ha a főlhalmozás észszerű mértékét túlhaladjuk, a főlhalmozás a növekedés serkentőjéből fékezőerővé válhat, és kiegyensúlyozatlanságot okozhat. Eppen ezért fontos feladat ésszerűen (bár sohasem lehetséges véglegesen és pontosan) megszabni azokat az értékeket, határokat, amelyek közt ez a ráta ingadozhat. Különösnek és önkényesnek tűnik tehát Claude Chameil francia közgazdász vélekedése, amely szerint egy gazdasági fejlődési modellen belül a főlhalmozási ráta 0 és 80% között ingadozhat.

A szocialista építés jelenlegi szakaszában a főlhalmozás rátájának megállapítása szervesen kapcsolódik a gazdasági hatékonyság állandó növelésének követelményéhez. Gazdasági növekedésünk modellje napjainkban lényegesen átrétegződik, új értékekkel gazdagodik: arról van szó, hogy a román gazdaság fejlődésének új szakaszába lép, amelyben a minőségi tényezők döntő jelentőségre tesznek szert, s az intenzív jellegű növekedés válik uralkodóvá. Ezt az átmenetet új tényezők teszik szükségessé: az ithoni igények fokozott kielégítése és a külső piacokon kiéleződő verseny (ezek előtérbe helyezik a termelés minőségének követelményét); a nyersanyag- és energiagondok nagy súlya. A nyersanyag főlhasználása terén mutatkozó hiányosságot például napjainkban már nem lehet semmiféle pótlólagos munkával jóvátenni; az állóalapot hatékonyságának csupán egyetlen százalékkal történő fokozása már közel ötmilliárd lejjel növelheti a nemzeti jövedelmet, amit más vonalon a főlhalmozási alapnak a 3-4 százalékos növelése árán tudnánk csak elérni.

Amikor jelenlegi ötéves tervünket pártunk a tudományos-műszaki forradalom tervidőszakának nyilvánította, tekintettel volt az alapvető minőségi változások szükségességére. E változások lehetővé teszik majd, hogy kiépítsük a termelőerők modern szerkezetét, hogy a társadalmi munka hatékonysága terén olyan mutatószámokat érjünk el, amelyek megfelelnek a világszinten elért legjobb teljesítményeknek. Ismeretes, hogy a fejlődésnek döntő meghatározója a munka termelékenysége: évi növekedési üteme az iparban 9,2%, szemben a XI. kongresszuson eredetileg előírt 6,7-7,2 százalékos növekedéssel. A jelenlegi ötéves terv ipari termelésnövekedésé-

nek 80%-át a munka termelékenységének fokozása révén érjük majd el. Hogy a termelékenységnek milyen nagy a jelentősége, az kiderül néhány adatból: 1965-ben a munkatermelékenység 1 százalékos növekedése az iparban 1,5 milliárd lej értékű többletet szült, 1980-ban viszont már 10 milliárd lej értékű többletet eredményez.

Azonkívül, hogy a munka termelékenységének növelése jótékonyan hat a termelés fokozására, pozitívan befolyásolja a munkaerő mozgását, valamint az élő munka fölhasználásának alakulását és a termékekben történő tárgyasulását. Gazdaságunkban még nagy tartalékok teszik lehetővé a termelékenység fokozását, kezdve az új műszaki eljárások, eszközök fokozott alkalmazásától a jobb munkaszervezésig és magasabb fokú szakoktatásig. Ebben a vonatkozásban megemlítendő, hogy pártdokumentumaink előírják a mezőgazdaság fokozott felszerelését, hogy ez a nemzetgazdasági ágazat jelentős mértékben növelhesse hozzájárulását a nemzeti jövedelem gyarapításához. A mezőgazdaság jobb ellátása, nagyobb méretű fölszerelése annál inkább szükséges, minthogy jelenleg a termelékenysége ötször alacsonyabb, mint az iparé. Nálunk egy mezőgazdasági dolgozó öt ember élelmét állítja elő, az NDK-ban 15,4, Franciaországban 17,7, Amerikában pedig 65 személy élelmét termeli meg.

Íme, ezért kell — a párt helyes politikája alapján — az egész nemzetgazdaság keretén belül a termelékenység növekedésének fokozása végett a mezőgazdaságban is ilyen irányú erőfeszítéseket tenni; ma ugyanis mezőgazdaságunk fölszereltsége jelentősen elmarad a fejlett államokéhoz képest. Nálunk egy traktorra 76 hektárnyi megművelendő szántóföld jut, az NDK-ban 35, Csehszlovákiában 37, Franciaországban 13, Olaszországban 16, az USA-ban 48.

A munka termelékenységének növekedése maga után vonja az anyagi források magasabb fokú értékesítését. Köztudott, hogy nyersanyagszükségletünk jelentős részét behozatal útján fedezzük; napjainkban pedig több olyan nyersanyag van a világpiaci ára, amelyeket néhány évvel ezelőtt még hazai termelésből fedeztünk. Így például 1976-ban 8,5 millió tonna nyersolajat hoztunk be az 1970. évi 2,3 millióval szemben. Olajimportunk a jövőben növekedni fog, s ehhez járul még bizonyos mennyiségű földgáz behozatala is.

Függetlenül azonban attól, hogy a nyersanyagot itthon állítjuk elő, avagy behozzuk, az intenzív jellegű termelésnövelés tekintetében elsősorú feladat, hogy biztosítsuk magas fokú értékesítését komplex termékek előállítására, a fajlagos fogyasztás csökkentése, a minimális energiafogyasztás útján. Az energiafogyasztásnál maradvány emlékeztetünk arra, hogy a takarékoság, az új erőforrások föl kutatása és kiaknázása napjainkban — világgond. Hazánk még a nagy, világméretű energiaválság kibontakozása előtt erőfeszítéseket tett energiagazdálkodásunk állandó javítása érdekében. Ennek köszönhetően 1977 folyamán iparunk 52%-kal kevesebb fűtőanyagot használt föl, mint 1970-ben, ami 70 millió tonna egyezményes fűtőanyag megtakarítását eredményezte. Hogy mit jelent a fűtőanyagtakarékoság az iparban, jól szemlélteti az a tény, hogy ha iparunk 1980-ban is azzal a fajlagos fűtőanyag-fölhasználással dolgozna, mint a jelenlegi öt éves terv kezdetén, akkor még 17 millió tonna kőolajat kellene az előirányzott mennyiségen felül behoznunk, amiből a nemzeti jövedelemnek 25 milliárd lej kára származna, azaz egy főre számítva 1100 lej veszteség érne bennünket.

Az erőforrások jobb kiaknázása változást igényel a fűtőanyagfölhasználás szerkezetében is: jelenleg villamosenergiánk 65%-a olyan erőművekből származik, amelyeket földgázzal vagy nyersolajjal fűtünk. A közeli években több áramot termelünk majd szénfűtésű hőerőművekben, a földgázt pedig vegyileg hasznosítjuk, s ily módon értékesítjük magasabb fokon e fontos nyersanyagot. Ha például a földgázból kénsavat állítunk elő, értékesítési foka hatszorosára nő, ha ammóniákat készítenek belőle, 7,6-szorosára, ha polivinilacetátot, akkor 27-szer értékesebb terméké alakítjuk át.

Hazánk gazdasági életének irányulása helyes, és messzemenően biztosítani fogja a közeljövőben az anyagok és erőforrások jobb kiaknázását. Noha nemzetgazdaságunkban a mennyiségi növekedés számottevő lesz ezután is, a fejlődést nem annyira a mennyiség, mint inkább a mélyreható minőségi strukturális változás jellemzi majd, ami többek között az ipar jelentőségének megerősödésében s különösen azon ágak kiemelkedésében mutatkozik meg, amelyek a tudományos műszaki fejlődés hordozói: az elektronika és elektrotechnika, a műszeripar és az optika, valamint a petrokémia. Emez ágazatok fejlődése nyomán erősödik és kiszélesedik a növekedés intenzív tényezőinek hatóköre, és — az intenzív tényezőkkel együtt — jelentős mértékben hozzájárulnak a nemzeti jövedelem fokozásához s annak alapján az életszínvonal emeléséhez.